

FISKEVÅRDEN

Historik

Fiskevården i Kiasjöns m.fl. sjöars FVO (tidigare Furusjöns, Kiasjöns och Badebodaåns gemensamhetsfiske fram till 1967) har historiskt sett främst varit inriktad på fiskeutsättningar av diverse slag. Detta gjordes för att avkastningen från fisket skulle öka. Förr fiskades det en del för husbehov inom området. Man fiskade med ryssjor efter gädda på våarna. Lake klubbades från isen. Abborre och braxen fiskades med nät och ryssjor. Äl fångades i ålkistor. Flodkräftor fångades i burar. Nya arter har introducerats genom åren med varierat resultat. Dessa utsättningar redovisas nedan. En del introduktioner som lyckats har inneburit en ökad fiskekortsförsäljning. Gösen i Kiasjön är ett bra exempel på detta.

Den allmänna filosofin beträffande fiskevården

Fiskevård är ett arbete för att höja statusen och avkastningen på fiskbestånden i vattnet. Detta kan göras på många olika sätt. Man kan förbättra livsmiljön för fisken genom olika återställningsarbeten i vattnet, s.k. *biotopvård*. En annan metod är att *sätta ut fisk*, både nya arter och för att kompensera för starkare bestånd inom befintliga arter. Man kan även förbättra för fisken genom att göra lekplatser och yngelområden mer lämpliga. Detta kan göras genom bl.a. den klassiska risvasen som man bygger i vattnet. Alla metoder som gör att man ökar fiskavkastningen är fiskevård. Vidare kan även *regler* vara en del i fiskevården. Regleringar kan göra att fisken förvaltas på ett bra sätt och göra att fisken bevaras och kan tillåtas öka. Några bra förvaltningsmetoder i sjöar där det förekommer intensivt fiske kan vara fredningstider, fredningszoner, begränsningar av redskap, minimimått, maximimått och catch- and release (fånga och släppa tillbaka fisken levande). Denna fiskevårdsplan ska ses som en viktig fiskevårdande åtgärd.

Kiasjöns m.fl. sjöars FVO har inte varit utsatta för några omfattande fiskevårdsarbeten. Det mesta fiskevårdsarbetet som bedrivits historiskt har varit fiskutsättningar av olika slag. Dessa utsättningar av olika fiskarter som gjorts redovisas nedan.

Nyintroduktioner och stödutsättningar genom åren

Sutare

Sutaren var en värdefull fiskart i början av seklet och dåtidens fiskerikonsulenter propagerade mycket för utsättning av arten.

I protokoll från 1943 från gemensamhetsfisket finns uppgifter att man beslutade att sätta ut arten om yngel kunde anskaffas.

Inga uppgifter finns om utsättningar men då arten finns i Kiasjön är det högst troligt att det är ett resultat av utsättning/spridning.

Gädda

Gäddutplanteringar var under lång tid den viktigaste fiskevårdsaktiviteten i många sydsvenska sjöar. I stort sett i varje sjö där det fanns en aktiv förvaltning sattes det ut stora mängder gäddyngel/ungar livligt påhejade av dåtidens fiskerikonsulenter. Utifrån den kunskap som var rådande tillämpades principen ”man måste så för att kunna skörda”. Redan i slutet av 1960-talet kom nya rön som starkt ifrågasatte betydelsen av gäddutplantering. Modern fiskevård betraktar gäddutplanteringar som meningslösa då det i normalfallet är andra mekanismer än rom- och yngelproduktion som reglerar gäddbeståndets storlek i en sjö. Lekplatser och födotillgång är viktiga faktorer.

Gäddyngel sattes ut i Kiasjön m.fl. sjöars FVO:

- 1946, 100 000 st
- 1955 ? st (Furusjön, Kiasjön och Björkhultssjön)
- 1955-1957 ? st (Furusjön, Kiasjön och Björkhultssjön)
- 1958, 5000 st (Kiasjön och Furusjön)
- 1961, 9000 st
- 1962, 9000 st (5000 st i Kiasjön, 2000 st i Furusjön, 2000 st i Björkhultssjön)
- 1963, 5000 st.
- 1963, 8000 st

I protokoll från gemensamhetsfisket 1943 beslutade man att samla in gäddor för kläckning av gäddrom. En person vardera ansvarade för Kiasjön, Feresjön och Björkhultssjön.

Ål

Ålen var förr en viktig fiskart som fiskades effektivt med långrev, ryssjor och genom fasta ålkistor. Idag har ålen minskat kraftigt de senaste decennierna och den uppvandring som sker idag är mycket liten jämfört med längre tillbaka. Man räknar med att införseln av ålyngel till Europas kuster har minskat med runt 95 %. Ålen har sitt reproduktionsområde i Sargassohavet utanför USA:s ostkust dit den vandrar. Ålen tillbringar upptill 30 år i sötvatten innan den omvandlas till blankål och vandrar nedströms ut i havet för reproduktion. Beroende på sina olika livsstadier så är den beroende av fria vandringsvägar. Vandrigen nedströms är ofta problematisk för större ål då den tvingas gå genom turbiner i kraftstationer.

I vårt land har det satts ut mycket ål under lång tid med varierande resultat. Exempel på sjöar där det har satts ut mycket ål är Bolmen och Unnen i Lagans vattensystem. Förr fanns ofta reglerat via vattendomar att ålyngel skulle sättas ut.

Man får anta att det förr var gott om ål i Badebodaån då man fiskade med ålkistor. Vid Pikaböl fiskade man med en ålkista som fångade bra med ål till för ca 50 år sedan. Alsterån har förr hyst mycket ål men beroende på artens minskning så fiskas den mycket lite idag.

Från gemensamhetsfiskets tidigaste år finns en del protokollsanteckningar och ritningar kring ett fast ålfiske i Björkhult. Likaså finns det anteckningar med förslag på ålutsättningar.

Gös

Gös är en värdefull fiskart för både för fritidsfisket och för sportfisket. Gösen är en eftertraktad matfisk och om gösen blir stor i vattnet så ökar attraktionen ytterligare. Gösen är en ganska krävande art vilket det faktumet vittnar om att många utsättningar inte lyckas. Arten kräver syrerikt vatten med en relativt hög temperatur och det är viktigt att det finns tillräckligt med föda i vattnet i alla gösens utvecklingsstadier. Det kan vara svårt att på förhand veta om en utsättning kommer att bli lyckad.

Gösungar har satts ut i Kiasjön:

- 1958, 2000 st
- 1961, 2000 st
- 1962, 2000 st
- 1963, 4000 st.

Under 2000-talet har gös satts ut ett flertal gånger i Kiasjön där utsättningsmängden uppgått till 6000 st, 5000 st och 10000 st. Det har handlat om gösungar 10-15 cm stora.

2009 sattes det ut gös för 20000 kr.

Gösen har etablerat sig väl i sjön och beståndet är på tillväxt. Idag är gösen den mest eftertraktade fiskarten i Kiasjön m.fl. sjöars FVO.

Laxfiskar

Laxfiskar av olika arter kan betyda mycket för attraktion och beskattning för ett vatten. Laxfiskar kräver rent, kallt och syrerikt vatten.

En uppgift finns om att sik sattes ut i Kiasjön när gemensamhetsfisket startades; 1943, 55 000 st sikyngel.

1961 finns en uppgift om att det är osäkert om dessa finns kvar. Siklöja finns i Kiasjön idag vilket kan härstamma från dessa utsättningar.

På 1960-talet sattes det ut några tusen öringungar på sträckorna vid Grönskåra. Återintroduktion ska ha skett 1997 och 1998. 2002 fångades öring på dessa sträckor vid elfiske så etablering tycks vara möjlig. Även på senare år har enstaka öring fångats på sträckorna.

Signalkräfta

Signalkräftor har satts ut ett par gånger i FVO. Kräftpesten drabbade området runt 1985. 1991 och 1998 sattes det ut signalkräftor, 50-100 kräftor per by inom hela FVO.

1991 sattes det ut signalkräftor i Kiasjön. 1996 nämns i en rapport att kräftorna inte ännu fullt etablerat sig.

Signalkräftorna har etablerat sig och fungerade bra de första åren. Numera bedöms beståndet vara sparsamt och främst vara utbredd till sträckor med hårdare botten.

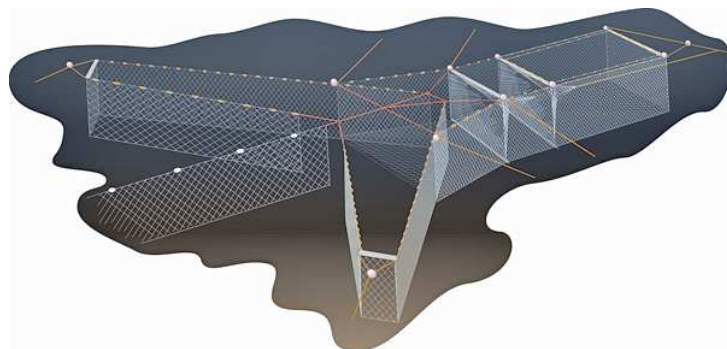
Decimeringsfiske

Utifrån de värderingar vi har idag är det framförallt rovfiskar som gädda, abborre, gös och ål och diverse laxfiskar som är av intresse för sportfiskare och husbehovsfiskare. Karpfiskar som mört, braxen m.fl. har i stort sett spelat ut sin roll som födoobjekt i vårt moderna samhälle. Fisket efter karpfiskar är därför obefintligt med följd att dessa arter som är mycket konkurrenskraftiga breder ut sig på bekostnad av rovfisken.

Denna förskjutning i artbalansen till karpfiskens fördel p.g.a. ett minskat fiske kombinerat med ökad näringsrikedom som också är gynnsam för desamma kan motverkas genom ett riktat fiske mot dessa arter, s.k. decimeringsfiske eller reduktionsfiske.

Reduktionsfiske kan bedrivas med både nät (15-22 mm för mört och 65-90 mm för sutare och braxen) och ryssjor. Lämpligaste tiden för detta fiske är vid lektiden då fisken samlas i större grupper på ett mer koncentrerat område. Decimeringsfiske har följande positiva effekter:

- Reducerande av fisk (näring) vilket leder till ett bättre och klarare vatten med minskad planktonblomning.
- Abborren gynnas då det blir minskad konkurrens och klarare vatten.
- Undervattenvegetationen kan breda ut sig vilket gynnar yngel och den ekologiska balansen i vattnet.
- Bättre syreförhållanden.

Figur 31. Bottengarn, även kallad storryssa, med dess konstruktion.

På bilden ovan syns ett bottengarn eller som de också kallas storryssa. Dessa används för att fånga exempelvis karpfisk. Ledarmen som syns till vänster sätts från land och ut till "huset". De kan fånga upp till 1000 kg per dygn i vatten med stora karpfiskbestånd. Fördelen med ryssjor är att rovfisk såsom abborre, gös och gädda kan återutsättas oskadda.

Vattnen inom Kiasjöns m.fl. sjöars FVO är främst näringsfattiga där problem med alltför stora karpfiskbestånd inte finns.

Förbättring av lek och uppväxtområden

Risvasar

Risvasar har en mängd positiva effekter. Den skapar skydd för yngel och lekplatser för äldre fiskar för arter som abborre och gös. En risvase innebär också ökad föda för fisken då många småkryp trivs på och bland grenar. Risvasar är också ofta bra fiskeplatser.

Risvarsar har funnits en del förr inom FVO men numera underhålls dessa inte.

Vegetationsbekämpning

En allt för omfattande tillväxt av vegetation kan göra att det uppstår syrebrist i vattnet då dessa skall brytas ner på vintern. Vegetation så som bl.a. bladvass skuggar även utsikten ut över vattnet vilket gör att attraktion och värde som en öppen vattenspegel har minskar. En metod för att minska växtligheten är att utföra röjningar av växter. Detta kan ske både för hand och med hjälp av maskinella klippaggregat som monteras på en båt.

I Uppvidinge kommun finns en vassklippare som FVOF kan låna. Kiasjöns m.fl. sjöars FVOF har använt denna i Hemsjön med bra resultat.

Inga uppgifter gör gällande att det i nuläget ska vara några problem med vegetation. Äldre personer i bygden uppger att vegetationen har varit oförändrad från mitten av 1900-talet och fram till idag. Vegetationsområden är viktiga för fåglar och fisk och åtgärder ska alltid utredas innan och sökas tillstånd för.

Minkbekämpning

I många fiskevatten är minken än svår skadegörare. Bl.a. är det väl känt att minken är en svår predator (rovdjur) på kräftor och ofta väljer ut de största. Minken hör inte hemma i den svenska faunan utan har införts från Nordamerika (1928) för att odlas i pälsdjursfarmer. Tyvärr finns idag gott om förvildade minkar med ursprung från rymlingar och numera även genom sabotage frisläppta djur från sådana uppfödningsanläggningar.

Det förekommer mink i området men detta är endast sporadiskt. Minken har minskat i området och idag förekommer ingen riktad jakt.

Fiskebestämmelser avsedda att främja avkastningen

Inom detta område ryms bestämmelser som avser att främja vården av sjöns olika fiskbestånd och därmed få ett så bra utbyte av fiskeresursen som möjligt. Detta kan vara minimimått, fredningstider, fredningsområden och förbud mot vissa redskap. Detta beskrivs i åtgärdsdelen.

Fiskevårdsområdet

Fiskevårdsplan för Kiasjön m.fl. sjöars FVOF

1994 tillkom den nu gällande fiskerilagstiftningen varvid fisket i våra inlandsvatten avreglerades och ansvaret för den lokala fiskevården fördes över på fiskerättsägarna genom fiskevårdsområdet. Samtidigt försvann de gamla länsfiskestadgorna med bl.a. bestämmelser om minimimått på fisk.

Föreningen tillämpar idag ett minimimått på gös och gädda som ligger på 40 cm. Fångad gös och gädda under minimimåttet ska släppas tillbaka. Vid trolldfiske får man använda max två spön samtidigt.

Inga områden fredade från fiske finns i den mening för att främja fisket.

Fiskerättsägare får använda burar, ryssjor och nät. Hur mycket man får fiska beror på delaktigheten (andelstalet) i FVO.

Dagsläget

Kiasjöns m.fl. sjöars FVOF har bestämt sig för att låta utarbeta en fiskevårdsplan. Föreliggande fiskevårdsplan var klar år 2012 och utgör både ett faktadokument över föreningen och dess fiskevatten samt har en åtgärdsdel där föreningens fiskevårds och utvecklingsarbete de kommande åren slås fast.

Kiasjöns m.fl. sjöars FVOF har under åren 2011 och 2012 deltagit vid provfisken och vid möten om provfisken och om andra åtgärder. Föreningen ingår numera också i kräftguiden och ska samla in fångstuppgifter från kräftfisket. På hemsidan finns provfisket presenterat.

Skyddsvärda fiskarter

Sällsynta arter

Fiskfaunan innehåller inga sällsynta fiskarter i den mening men följande kan nämnas som har ett visst värde kring kunskap, hänsyn och bevarande:

- Äl är rödlistad i katekorin akut hotad.
- Siklöja finns i Kiasjön som har minskat i många sjöar.
- Lake finns i sjöarna och ån som i den senaste rödlistan 2010 klassades som nära hotad (NT).
- Elritsa är en liten fisk som kräver syrerikt strömmande vatten. Finns i Badebodaån.

Arter av intresse för såväl fiskerättsägare som myndigheter samt övriga

Kiasjöns m.fl. sjöars FVO fiskfauna innehåller inga direkt hotade fiskarter och/eller stammar som ur denna synpunkt kräver speciellt skydd. Här kan ändå äl och lake nämnas som idag är rödlistade fiskarter. För att skydda ålen har begränsningar gjorts i fisket och en nationell älplan är framtagen. Nationellt minimimått på 70 cm gäller. Siken ägnas alltmer intresse kring vad gäller forskning.

Gädda, abborre och gös är de mest populära arterna för fisket i FVO med klar tyngdpunkt på gös.

Signalkräftan och dess upp- och nedgång kan komma att studeras mer i framtiden.

FVO ligger i ett glesbygdsområde med stora möjligheter till utveckling inom fiske och natur. Naturen hyser i många avseenden värden inom flora och fauna. Alsteråområdet är utpekad som värdefullt naturområde vilket kan innebära mer fokus även på Badebodaån och dess sjöar i framtiden.

Risvasebyggnad från tidningen Land

Bygg ditt eget fiskeparadis

Dåligt med napp? En risvase ger sjöns fiskar både barnkammare och jaktmarker. Samt ett bra fiskeställe åt dig.

AV HÅKAN STEEN | FOTO MAGNUS HARTMAN

En del säger vasa eller risvase. Andra säger syre. Hur som helst handlar det om en hög med ris som placeras på en sjöbotten.

Att lägga ut vasa är fiskevård på gammalt vis, men metoden är förstås lika effektiv fortfarande och används på många håll. Risvågen blir en bra lekplats för framför allt abborre, men även gös. Där kan rom och yngel utvecklas i skydd.

Riset är också ett bra gömställe för småfisk som i sin tur drar till sig rovfisk. Även krafter lär använda vassens "källare" som gömställe.

Att fiska gädda och abborre kring risvågar kan vara mycket effektivt och förr placerades ofta mjuklar runt dem.

När Stockholms idrottsförvaltning och Sportfiskarnas Stockholmsdistrikt ska lägga ut en vasa i sjön Judarn följer Land med för att lära sig.

Var tidigt ute

Första lärdomen är att anlägga vassen så tidigt på vintersäsongen som möjligt. Djup snö gör arbetet svårt och tjock is är mycket jobbig att såga i. Men isen måste förstärkas med god marginal vara säker.

Andra lärdomen är att resultat kan uppnås med väldigt lite insträngning.

En del kör bara ner en gran, berättar Gunnar Berglund från sportfiskarna.

På samma sätt fungerar faktiskt träd som fallit ut i vattnet som vasa och är bra ställen både för fisk och sportfiske.

Vi är dock inte här för att låta oss utan släpar ut utrustning och ris till en anseelig vasa.

Svetten rinner när vi borrar och säger. De fyra långa slanorna trycks ned i dyb, en i varje hörn av vaken, och riset trycks ned där emellan.

Ingen skillnad på träslog

Vilket är bäst, löv eller barr?

Det finns förespråkare av båda sorter, men jag har inte märkt någon skillnad, säger Sverker Lovén från idrottsförvaltningen.

Ska man lägga vassen fritt eller nära land?

Nära en vasa kan vara attraktivt för lekande fisk, men den hittar nog ut i sjön också.

Efter några timmars arbete sätter han en informationsskylt för nybäckta lefanderer på en av de uppstickande slanorna.

När börjar vassen göra nytta?

Redan vid första vårens lek och den är bäst de första två åren innan den sjunker ihop för mycket, säger Gunnar Berglund och tillägger att de tänker fylla på färskt ris redan nästa vinter.

Man kan lägga i havet också. En fiskare lade småvasar på Ormöfåden i Stockholms södra skärgård och där blev det abborrek direkt, säger Sverker Lovén.

1 BORJA SÅ HÄR. Första halvan av vaken är sågad och isflaket trycks ner och skjuts bort under isen. Att ta upp det vore mycket svårt.

2 BRA DRAG. En fast rop till en hjälpsam vasa. Om snön ligger tjockt kan riset dras ut på isen med hjälp av en blank personbåt.

3 TRYCK. När allt ris är ilagt och repet bundet runt slanorna i hörnen trycks slanorna ner ännu en bit.

4 SÅ BLIR DET. Ett lämpligt djup för risvassen är 2-3 meter.

Glöm inte tillståndet

- Tillstånd från mark- och sjöars fiskerättsmyndigheter.
- Isbör, gärna 150 mm.
- Isbäll.
- Isålg (frö) i vissa fiskerättskapare. Med en träsåg får det hela vintern att stå upp en vak.
- Fyra slanor (sittstäm) meter cirka 1 dm), noggrant avklistade så att de inte fastnar i kläder när de körs ned. Lämna dubbel så långa som aktuella djupet.
- Sty, ris och mindre träd, sammanlagt 10-15 kubikmeter. Fråga markägaren om du inte kan ta sig.
- Ett kraftigt rep för att hålla ihop konstruktionen och hålla riset på plats.

TEODIN, LINDHART FIDEN

15 steg till vinterns vassaste vasa

1. Minst 10 cm hård is. Tänk på säkerheten. Men vänta inte för länge för tjock is är svåråtgå.
2. Välj nordsidan av sjöar, sund och vikar, vilket ger tidig solexponering av vassen i vår.
3. Lämpligt djup är cirka 3 meter.
4. Borrar fyra hål i kvadrat med cirka 2 meters sida.
5. Borrar tre hål i ett i en "treklöver" utanför varje hörn. Så loss mittbåten.
6. Kör ned en slana i varje treklövershål med den smala änden först, lite snett utåt från hörnet så att lutningen blir något inåt mot den blivande vakens mitt.
7. Såga halva vaken. Är isen väl- digt tjock kan den behöva delas i fler bitar.
8. Luta sägen en aning så att isen på fiskets översida blir något mindre än undersidans yta. Annars kärver fisket när det ska tryckas ned.
9. Tryck ner isflaket och skjut bort det under isen.
10. Såga den andra halvan och skjut bort den.
11. Stuck ner riset med den huggna änden först och något utåt under iskanten så att den kvis- tiga delen stannar i vakens mitt.
12. Ta några stora först som håller de mindre på plats. Fyll upp vaken.
13. Stå bort isen mellan treklö- vershålen och vaken så att slanorna kan komma inåt.
14. Bind repet mellan slanorna nere vid isen och dra till hårt.